

Om mammuter i Norge og andre steder.

(Liv Evju) 105 tilhørere hadde funnet veien til Norkirken for å høre Ole Nashoug snakke om de lodne kjempedyrene som tråkket rundt i Gudbrandsdalen for mange tusen år siden. Det var første arrangement siden Covid-restriksjonene var blitt opphevet, og både kaffen og kringlebitene smakte av normale tider. Denne foredragsholderen sto for tur våren 2020, ble satt opp igjen høsten 2020, men måtte utsettes en gang til, og nå var endelig tiden kommet.

Ole Nashoug har bygget sitt eget Mammuthus i Vang ved Hamar, og PUD har vært der på besøk. (Han tar bare imot grupper.) På grunnlag av dette besøket var det vi ønsket å presentere ham for flere av våre medlemmer. Ole Nashoug startet med å si at han var glad for at tvillingbroren Even er født 20 minutter før ham – dermed ble Even odelsgutt og Ole følte seg fri til å gå andre veier. Geologi-interessen var stor, men uten artium kom man den gangen ikke inn på noe studium, så kunnskaper om jordens fortid og mammutenes utvikling har han skaffet seg på egen hånd. I Mammuthuset har han en modell i full størrelse av den første hele ullhårede mammuten som ble funnet i Sibir, Beresovka-mammuten, funnet i 1901.

I dinosaurenes store tid eksisterte også forfedrene til både mennesker og mammuter, i form av bitte små pattedyr, nærmest som mus. Da den store asteroiden slo ned i Mexico-gulven og ødela klima og miljø på kloden slik at dinosaurene bukket under, overlevde disse små pattedyrene. Uten de dominerende dinosaurene kunne de utvikle seg over millioner av år og etter hvert ta gjenkjennelig form. 30-40.000 år gamle hulemalerier i Sør-Frankrike viser

både mennesker og mammuter. Begge artene oppsto i Afrika og vandret etter hvert ut over hele kloden. Det første hele mammutskjelettet ble funnet ved elva Lena i Sibir i 1799. Også langs havkanten ved Nordishavet finner man rester av mammuter. Siden elfenben fra elefanter nå er forbudt vare, er det mange som leter etter mammut-støttenner i disse områdene.

Jekslene etter mammuter viser at de var gress-etere, det er også bekreftet av det man har kunnet finne av mageinnhold i de bevarte kadavrene. Det kan synes merkelig at så store (6 m høye) gress-etere har kunnet oppholde seg i is og snø. De har brukt støttennene til å feie unna snø og is for å komme til gresset under, det kan man se av rispespor på undersiden av tennene. Den ytre delen av snabelen var enda mer tilpasset enn snabelen til dagens elefanter, men en slags finger som gjorde at dyret kunne plukke ganske små vekster fra bakken.

Mennesket og mammuten har altså eksistert samtidig på denne tiden. Ved Svartehavet har man funnet rester av hytter som har vært bygget opp av mammutknokler og støttenner. Knoklene inneholdt også mye fett, slik at de har vært brukt som brensel.

I Norge har det vært gjort 23 funn av rester av mammut, det første på en seter i Vågå i 1886. Budeia fant en stein i bekken som hun brukte for til å knuse salt til dyra, den var litt rar, og det viste seg å være en jeksel fra en mammut. På grunn av istidens herjinger med landskapet i Skandinavia er det usannsynlig å finne annet her enn bruddstykker av knokler og støttenner. I Sibir dannet det seg ikke isbreer under den siste istiden, derfor er døde mammuter bevart mer eller mindre i sin helhet. Hos oss har breene kvernet dem i stykker. I morener og grustak i Gudbrandsdalen kan maskinførere og andre finne slike bruddstykker, men i helautomatiserte grustak hvor det menneskelige øye ikke er til stede, vil eventuelle funn bli ødelagt.

Det ble stilt flere spørsmål til foredragsholderen etterpå. Han mente at klimaendringer var grunnen til at mammuten døde ut, næringsgrunnlaget endret seg fortere enn evolusjonen kunne klare å tilpasse dyret. Forskning på dna med tanke på kanskje å rekonstruere en mammut, mente han var lite interessant. For ham var mammuten en utdødd art, og ferdig med det.

Helge Solberg takket på forsamlingens vegne og overrakte en skål fra Kari Ullebergs glasshytte.